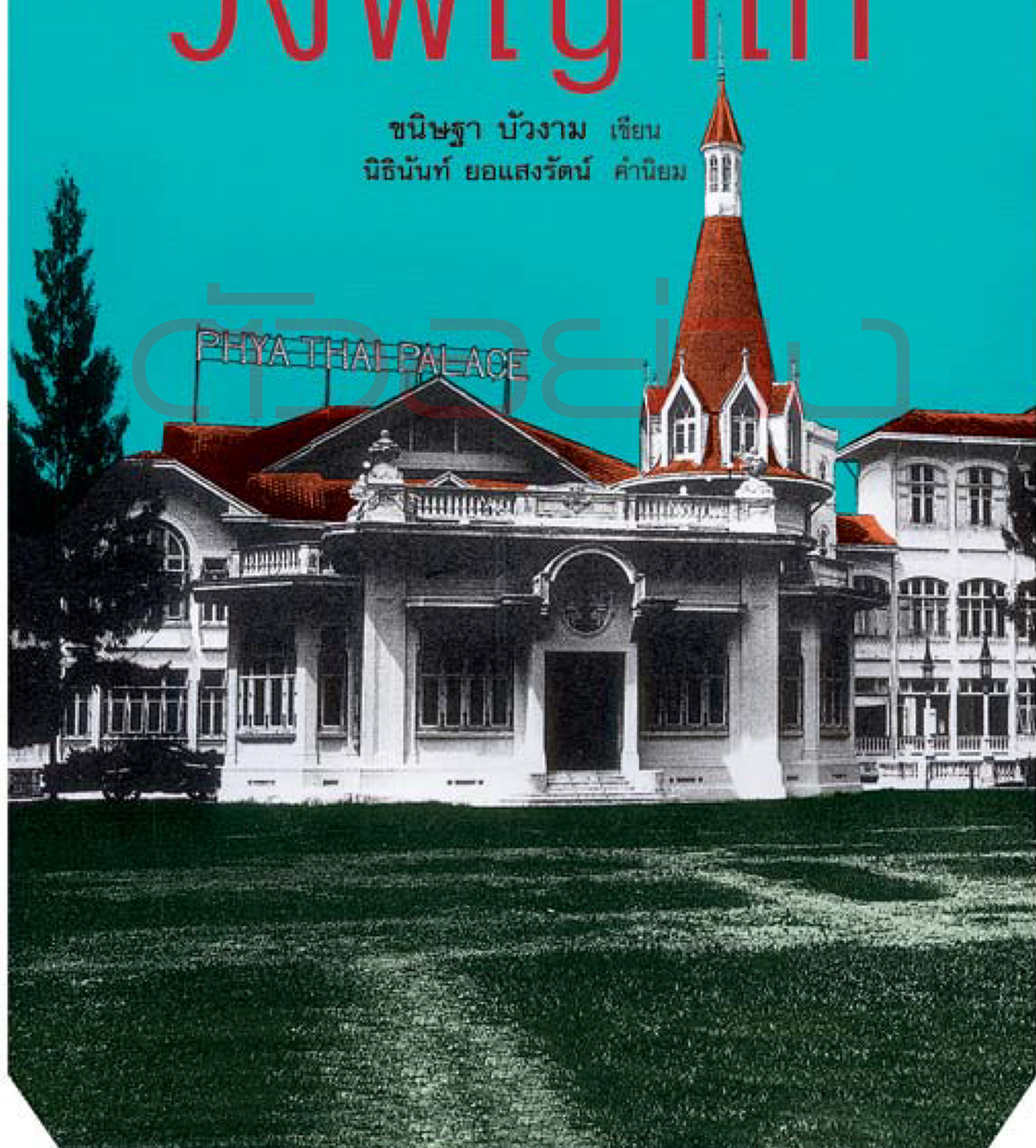

เรื่องราวสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยมากมาย
ในสมัยรัชกาลที่ 5-7 เกิดขึ้นที่นี่

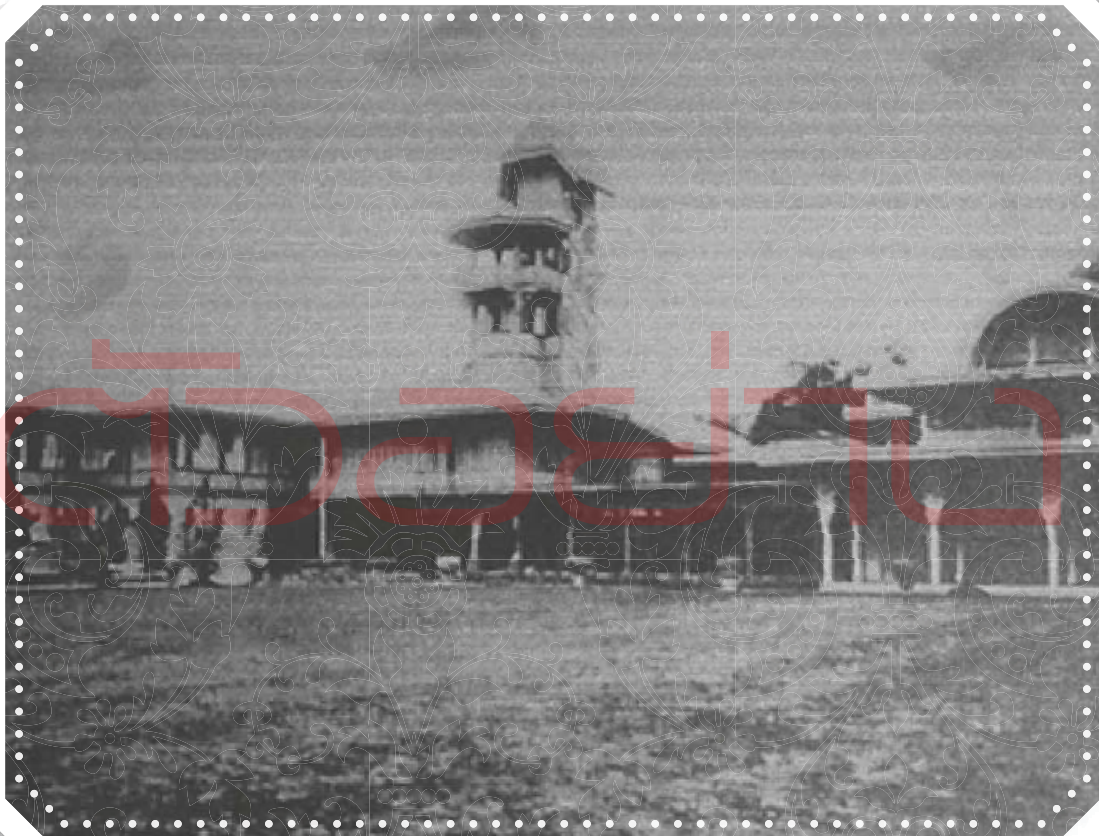
พระมหาธีรราชเจ้า กับ โฮเต็ล วังพญาไท

ชนิษฐา บั้วงาม เขียน
นิธินันท์ ยอแสงรัตน์ คำนึงม

สารบัญ

1	โรงนาที่พระตำหนักพญาไทหรือนาหลวงคลองพญาไท	009
2	สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงกับวังพญาไท	019
3	สมเด็จพระพันปีหลวงกับวังพญาไท	027
4	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	035
5	พระบรมราชินี พระวรราชเทวี พระวรราชชายา พระวรวงศ์เธอ	047
6	เมืองจำลอง (ประชาธิปไตย) ดุสิตธานี	065
7	การตั้งกองลูกเสือและเสือป่า	069
8	ประกาศร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1	073
9	มหาดเล็กคนสนิท	079
10	พระราชวังพญาไท	083
11	ท้าวทริศนาสุร	093
12	ความเป็นมาของโรงแรมในประเทศไทย	095
13	จากพระราชวังพญาไทเป็นโฮเต็ลวังพญาไท	099
14	ขั้นตอนการแปลงพระราชวังพญาไทเป็นโฮเต็ลวังพญาไท	111
15	สถานีวิทยุกระจายเสียงกรุงเทพฯ ที่พญาไท	141
16	พระราชวังพญาไทกับการดูแลสุขภาพ	145

วังพญาไท เมื่อครั้งเป็นที่ประทับของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ
ในรัชกาลที่ 5 ประทับเป็นเวลานานนับ 10 ปี และเสด็จสวรรคต ณ ที่แห่งนี้

1

โรงนาที่พระตำหนักพญาไท หรือนาหลวงคลองพญาไท

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2 พ.ศ. 2450 เพื่อทรงฟื้นฟูพระพลานามัยที่ไม่ใคร่สมบูรณ์แข็งแรง (แพทย์รักษาในเมืองไทยแล้วก็ยังไม่ทรงหายพระประชวร) และเพื่อเยี่ยมเยือนเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับพระมหากษัตริย์ประเทศที่เป็นมิตรรักกันอันเป็นกุศโลบายสำคัญในการรักษาความเป็นเอกราชของประเทศ อีกทั้งเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลง พัฒนาขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติราชการบางประการที่ยังล้าหลัง ให้ทันสมัยทัดเทียมกับต่างประเทศ รวมทั้งทรงจัดหาช่างสถาปนิกและวิศวกรชาวต่างประเทศ เพื่อก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบรมรูปทรงม้า พระราชวัง วัง วัดวาอาราม และสถานที่ราชการ ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกที่นิยมกันมากในสมัยนั้น

การเสด็จต่างประเทศเพื่อฟื้นฟูพระพลานามัยในคราวนั้น คณะแพทย์ได้สรุปพระอาการทั่วไป ส่งมาถึงสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธสยามมกุฎราชกุมาร โดยมีใจความแปลดังนี้

सानเรโม

วันที่ 1 พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก 126

แพทย์ทั้งหลาย คือเสอแปตริกแมนสัน กรุงลอนดอน แลเคไฮม์รีต
โปรเฟสเลอไฟล์เนอร์ เมืองไฮเดลเบค อันพระบาทสมเด็จพระบรมนารถบพิตรฯ
พระเจ้ากรุงสยาม รับสั่งให้หามายังसानเรโม มิได้ตรวจพบพระโรคอย่างใดอย่างหนึ่ง
ซึ่งจะทำอันตรายในพระวรกายพระบาทสมเด็จพระบรมนารถบพิตรฯ ดังนั้น
แพทย์ทั้งหลายนั้นลงสันนิษฐานว่า พระบาทสมเด็จพระบรมนารถบพิตรฯ มี
พระโลหิตไม่สมบูรณ์ และอ่อนพระกำลังด้วยอำนาจพระธาตุละลาย พระอาหาร
หย่อน และมีพระสิ่งขานิกาอกทางพระคอและพระนาสิกเรื้อรังมา และด้วย
อำนาจพระอุสาหะจัด ซึ่งทำให้บรรทมหลับหลายปีมาแล้ว

เหตุดังนั้น ข้าพเจ้าผู้แพทย์ทั้งหลาย ได้กำหนดวิธีการบริหารพระวรกาย
มาถวาย มีรักษาด้วยสร่งน้ำที่เมืองบาเดนอยู่ในนั้นด้วย การเสด็จพระราชดำเนิน
ในมรรควิธีมีประโยชน์ พระบาทสมเด็จพระบรมนารถบพิตรฯ ให้ทรงพระสำราญ
ปรากฏชัดแล้ว และการเสด็จประทับแรมที่ตำบลรีวีเอระ (แขวงประเทศอิตาลี)
จักมีประโยชน์มากเหมือนกันเป็นแน่ ถ้าจัดการบริหารพระองค์ที่นั่น เช่น ได้เริ่ม
มาแล้วบ้างเล็กน้อย ณ ที่นี้จักทวีประโยชน์ขึ้นอีก แพทย์ทั้งหลายนั้นพิจารณา
เห็นพระอาการเป็นที่พอใจ และมุ่งหมายด้วยความไวใจว่า คงจักมีประโยชน์แก่
พระสำราญ และพระกำลังแห่งพระบาทสมเด็จพระบรมนารถบพิตรฯ เพราะ
เหตุบริการที่จะพึงอนุวัตตามอย่างแข็งแรง

(ลงชื่อ)

โปรเฟสเลอ ดอกเตอร์ไฟล์เนอร์

แพทย์ปรึกษาสำหรับเจ้าแกรนด์ดยุกเฟรเดอริกแห่งนครบาเดน

ในการเสด็จประพาสต่างประเทศทุกครั้งของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงนั้น นอกจากจะทรงงานบริหารประเทศ และเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับนานาอารยประเทศแล้ว ยังทรงเยี่ยมชมพระราชอุทยานที่อุดมไปด้วยแมกไม้นานาพันธุ์ และการจัดสวนเป็นรูปทรงต่างๆ สวยงามและสง่างามในพระราชวังของพระมหากษัตริย์หลายแห่ง

เป็นที่ทราบกันว่า ในพระบรมมหาราชวังนั้นเต็มไปด้วยพระมหาปราสาท ราชมณเฑียร พระที่นั่ง พระตำหนักต่างๆ ที่สร้างอยู่ติดกันจนอากาศถ่ายเท ไม่สะดวก มีสวนเล็กๆ อยู่ 1-2 สวน มีต้นไม้ใหญ่ๆ ให้ร่มเงาเล็กน้อย ทำให้อากาศร้อนอบอ้าว ไม่มีสถานที่ที่จะออกกำลังพระวรกายโดยการทรงพระดำเนินได้ ไกลๆ เมื่อทรงงานเรียบร้อยแล้ว ในช่วงเวลาเย็นจึงดำใจโปรดที่จะทรงพระดำเนินไปพักผ่อนที่สวนสราญรมย์เนื่องๆ

ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังดุสิต เมื่อปี พ.ศ. 2442 เมื่อเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2 ราว พ.ศ. 2450 หลังเสด็จนิวัตพระนครไม่นานนัก ทรงริเริ่มสร้างพระราชอุทยานเหมือนที่อยู่ในพระราชวังของกษัตริย์หลายแห่งในต่างประเทศ ทรงวางแผนทำเป็นสวนป่าในเมืองเพื่อใช้เป็นสถานที่ทรงพักผ่อน โดยไม่ต้องเสด็จประพาสหัวเมืองต่างจังหวัด โดยจัดสร้างเป็นพระราชอุทยานส่วนพระองค์ ไม่อนุญาตให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องเข้ามา เนื่องจากบริเวณพระราชวังดุสิตบางจุดในขณะนั้น บุคคลภายนอกสามารถเดินเข้ามาได้

สวนป่านี้นี้ประกอบด้วยพระตำหนักของฝ่ายใน เช่น พระบรมราชเทวี พระวรราชเทวี พระราชธิดา พระประยูรญาติ เจ้าจอมมารดา และเจ้าจอม อาณาบริเวณของสวนปาดังกล่าวประกอบด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ให้ร่มเงา บางชนิดออกผล บางชนิดก็ออกดอกที่สวยงามส่งกลิ่นหอม มีผลไม้แปลกๆ ทั้งของไทย และจากต่างประเทศ พืชพันธุ์ไม้ต่างๆ ของไทย เช่น ดอกกุหลาบ กล้วยไม้ ดอกปีบ ดอกสารภี เป็นต้น มีการขุดคลองคดเคี้ยวไปตามตำหนักต่างๆ มีศาลา ริมน้ำเพื่อนั่งพักผ่อน จึงเป็นที่มาของ "วังสวนสุนันทา"

ชื่อของสวนป่าแห่งนี้ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นเพื่อ

เป็นที่ระลึกถึงพระมเหสีอันเป็นที่รักยิ่ง คือสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี หรือ "สมเด็จพระนางเรือล่ม" วังนี้ตั้งอยู่ติดต่อกับพระราชวังดุสิตที่ประทับ โดยมีถนนดวงดาวหรือถนนนครราชสีมาคั่นกลาง เนื้อที่รวม 122 ไร่ ปัจจุบันคือพื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทารวมเป็นผืนเดียวกัน มีอาณาบริเวณดังนี้

ทิศเหนือจดถนนซังฮี้ ทิศใต้จดถนนอุททองนอก ทิศตะวันออกจดถนนนครราชสีมา ทิศตะวันตกจดถนนสามเสน ล้อมรอบอาณาเขตด้วยกำแพงปูน สีแดง มีลวดลายเซาะร่องเป็นเส้นตรง ด้านบนของเสามีปูนปั้นรูปดอกไม้ขนาดเล็กเป็นระยะๆ รูปทรงแข็งแรงทนทานและสง่างาม เป็นแนวยาวเช่นเดียวกับกำแพงพระราชวังดุสิตด้านถนนราชวิถี

ทางด้านทิศเหนือของวังสวนสุนันทาคือถนนซังฮี้หรือซางฮี้ พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้สร้างถนนใหม่ ตั้งแต่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นถนนสายยาวผ่านพระราชวังดุสิตไปจดท้องทุ่งนาพญาไท ในขณะที่วังสวนสุนันทากำลังดำเนินการก่อสร้างอยู่นั้น ได้ทรงขับรถยนต์พระที่นั่งเสด็จประพาสถนนตัดใหม่อยู่เนืองๆ เพราะอากาศดีและเป็นที่โล่งกว้าง ทรงพอพระราชหฤทัยที่ดินผืนใหญ่ แถวทุ่งนาพญาไท ไปจดคลองสามเสน ประมาณ 100 ไร่ เพื่อจะทรงใช้ทดลองการปลูกข้าว สวนผักนานาชนิด สวนดอกไม้ สระบัว เลี้ยงไก่ เพราะมีคูคลองเล็กๆ เป็นทางยาว ไปจดคลองสามเสน

ต่อมาใช้คลองแห่งนี้เป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างฝ่ายหน้าและฝ่ายในของวังพญาไท ทั้งนี้เพื่อส่งผลผลิตต่างๆ ที่ปลูก ณ "โรงนาที่พระตำหนักพญาไท" หรือ "นาหลวงคลองพญาไท" ไปยังพระราชวังดุสิตและถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระสงฆ์ที่วัดเบญจมบพิตร ซึ่งในอนาคตจะเป็นที่ทรงพักผ่อนพระราชอิริยาบถอีกแห่งหนึ่ง เพราะที่พระราชวังดุสิตขณะนั้นเต็มไปด้วยพระที่นั่งและพระตำหนักเรือนที่พักอาศัยมากมาย ไม่มีที่ดินโล่งๆ กว้างๆ ที่จะขยับขยายได้อีกต่อไป

การดำเนินการในเบื้องต้น สำหรับที่ดินที่ใหม่บริเวณดังกล่าว ซึ่งยังเป็นทุ่งนาโล่งโปร่ง อากาศดี เนื้อที่รวมแล้วมีจำนวนมาก เจ้าของที่ดินก็มีจำนวนมากเช่นกัน สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระศรีไอยสววรรค์หาซื้อที่ดินบริเวณคลองพญาไทจากเจ้าของที่ดินหลายแห่งมารวมกัน ต่อมาพระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมืองสืบหาเจ้าของที่ดินได้ 5 ราย และได้ตรวจสอบเปรียบเทียบราคาที่ดิน ซึ่งบางรายยังเกี่ยงราคา จากราคาเดิมเมื่อ 10 ปีก่อนหน้านี้ประมาณศก 118 จากตารางวาละ 1 บาท 10 อัฐ ต่างก็ขอขึ้นเป็นตารางวาละ 2 บาท ผู้ที่ได้รับมอบหมายรวบรวมซื้อที่นาได้จำนวนหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น ที่สวนของอำแดงจิ้น อำแดงหังม อำแดงนวน อำแดงมะนี มารดานายทองบุตร ดังหนังสือของท่านพระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมืองเขียนที่ศาลว่าการนครบาล เลขที่ 6/627 ลงวันที่ 29 เมษายน รัตนโกสินทรศก 128 ความว่า

“...บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้ว่าราคากับเจ้าของที่ดิน 5 ราย คือ 1 ที่สวนอำแดงจิ้น 2 ที่สวนอำแดงหังม 3 ที่สวนอำแดงนวน 4 ที่สวนนายตาด 5 ที่สวนอำแดงมะนี มารดานายทองบุตร รวมที่ 5 รายนี้ที่สุดเจ้าของจะขายตารางวาละ 2 บาท ที่ 3,278 ตารางวาเป็นเงิน 6,556 บาท ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายบาญชีรายละเอียดทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท...”

พร้อมหนังสือฉบับดังกล่าว มีรายละเอียดแนบมาด้วย เช่น หมายเลขในแผนที่ ชื่อเจ้าของที่ดิน จำนวนที่ดินคิดเป็นตารางวา ราคาต่อตารางวา และยอดเงินรวมของแต่ละเจ้าของที่ดิน ดังนี้

หมายเลข ในแผนที่	ชื่อเจ้าของที่	จำนวนที่ดิน ตร.ว.	ราคาวาละ	รวมเป็นเงิน
47	อำแดงจิ้น	500 วา	2 บาท	1,000 บาท
48	อำแดงหิม	458 วา	2 บาท	916 บาท
48	อำแดงนวน	812 วา	2 บาท	1,624 บาท
59-60	นายตาด	1,260 วา	2 บาท	2,525 บาท
108	อำแดงมะนี มารดา นายทองบุตร	248 วา	2 บาท	496 บาท
รวม 5 ราย		3,278 วา		6,561 บาท

เมื่อได้ตกลงซื้อที่ดินบางส่วนตามตัวอย่างข้างต้น และจัดซื้อที่ดินเพิ่มเติมตามพระราชประสงค์ประมาณ 100 ไร่แล้ว ขึ้นต่อมาก่อนการดำเนินงานในการสร้างพระตำหนักพญาไท ต้องมีการขุดดิน ขุดต้นไม้ ตัดหญ้าที่รกร้างไม่เป็นระเบียบ ทำร่องสวน และทำถนน

ในวันที่ 30 เมษายน รัตนโกสินทรศก 128 พระยาบำเรอภักดิ์ได้ทำหนังสือกราบเรียนผ่านทางกรมขุนสมมตอมรพันธุ์ พระเจ้าน้องยาเธอในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามสำเนาหนังสือเลขที่ 2/54 ความว่า พระยารพษ์พิพัฒน์ได้ส่งรายงานการดำเนินการ และของบประมาณในการขุดคลอง สระ ร่องสวน ถมดิน ปรับพื้นที่ และทำถนนเข้าไปในที่ต่างๆ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 36,405 บาท โดยมีรายการและจำนวนเงินแนบท้ายหนังสือนี้ด้วย งบประมาณการขุดดิน ขุดต้นไม้ ขุดคลองคูนา ทำสระบัว ฯลฯ ที่พระตำหนักพญาไท รายละเอียดดังต่อไปนี้

- เหมากินชุดคลองพญาไทตามคลองเดิม
ยาวตั้งแต่ถนนปลายช้างสีถึงคลองสามเสน เป็นเงิน 1,815 บาท
- เหมากินชุดคูเขตรวัดต่อกับเขตรสวนเงิน
ตั้งแต่คลองพญาไทไปถึงถนนคันสวน เป็นเงิน 475 บาท
- เหมากินแต่งคูข้างถนนปลายช้างสีด้านเหนือ
ตั้งแต่คูข้างรถไฟถึงแนวสระบัวโรงพักพลตระเวน เป็นเงิน 2,025 บาท
- เหมากินชุดคลองแยก ตั้งแต่คลองพญาไทถึงไร่ผัก เป็นเงิน 1,600 บาท
- เหมากินชุดคลองในไร่ผัก เป็นเงิน 560 บาท
- เหมากินชุดสระปลายคลองเข้าไร่
เอาดินขึ้นไปถมในที่ต่าง ๆ ไกลบ้างใกล้บ้าง เป็นเงิน 2,400 บาท
- เหมากินชุดคลองคูนา แต่ถนนบัวไป ต่อ.
สุดเขตที่นาเลี้ยวไปประจบคูถนนปลายช้างสี เป็นเงิน 575 บาท
- เหมากินชุดสระบัวตรงนำตำหนักเอาดินขึ้นถม
ลานตำหนักแลรอบสระบัว เป็นเงิน 4,900 บาท
- ค่าแรงกลีชุดต้นไม้ใหญ่ เล็ก แต่ที่ต่าง ๆ มาปลูก
ตั้งแต่เมษายนถึงกรกฎาคม เป็นเงิน 3,660 บาท
- ค่าแรงกลีชุดไม้ แลต้นระกำมาปลูกทำรั้ว เป็นเงิน 1,830 บาท
- ค่าแรงกลีตัดต้นไม้ที่ถูกถนน ชุดต่อไม้
ช่วยช่างทำแผนที่ ทำโรงงานให้เงินอยู่ เป็นเงิน 2,745 บาท

• ค่าแรงจันจับกังขุดดินทำถนนในไร่ผัก แต่งฝั่งคลอง ขุดร่องผัก และทำการต่างๆ	เป็นเงิน 7,320 บาท
• ค่าแรงจันขุดสระฝั่งตำหนักช้างใน เอาดินไปถมที่ต่างๆ	เป็นเงิน 4,500 บาท
• ค่าใช้สอยต่างๆ สำหรับซื้อเครื่องมือ คือขวาน จอบ เสียม พลั่วแทงดิน ฯลฯ	เป็นเงิน 2,000 บาท
รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 36,405 บาท	

วันที่ 6 พฤษภาคม ศกเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ตอบหนังสือถึงกรมขุนสมมตอมรพันธุ์ เรื่องการหาซื้อที่ดินและการดำเนินการสร้างตำหนักที่โรงนาพญาไทนั้นโปรดเกล้าฯ ให้ใช้เงินพระคลังข้างที่ซึ่งเป็นพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ มิได้ทรงใช้งบประมาณแผ่นดินของสุขาภิบาลในสมัยนั้น พระองค์ท่านทรงให้เหตุผลว่า

“...ถนนสายนี้ผ่านมาในที่ของเราคนเดียว เป็นประโยชน์แก่เราผู้เดียวเหมือนถนนสี่พญา ซึ่งเราจะไปเกี่ยวเอาเงินสุขาภิบาลมาทำนั้นไม่เป็นธรรม เราควรออกเงินพระคลังข้างที่ ทำอย่างถนนสี่พญา...”

เมื่อได้ปรับพื้นที่โดยรอบเพื่อเตรียมการก่อสร้างต่างๆ ในนาหลวงคลองพญาไท ท่านกรมขุนสมมตอมรพันธุ์มีหนังสือกราบบังคมทูลต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับรายละเอียดการเริ่มปลูกพลับพลา โรงงาน โรงนา ที่พักคนงาน และตำหนัก ตามหนังสือลงวันที่ 22 ธันวาคม รัตนโกสินทรศก 128 โดยสรุปการก่อสร้างดังนี้

- ทำปลั๊กปลา 2 องค์
- ทำโรงงานต่างๆ 6 โรง
- ทำโรงนา โรงพักคน รวมในที่หมู่โรงนา
- ทำตำหนักหลังแรก
- ทำตำหนักหลังใหม่
- ทำการเบ็ดเตล็ดต่างๆ

ตัวอย่าง

“พระมหาธีรราชเจ้ากับโฮเต็ลวังพญาไท อ่านสนุก มีรายละเอียดน่าสนใจ
ผู้อ่านจะได้รู้จักพระราชวังแห่งนี้ นับจากจุดเริ่มต้นซึ่งเป็นสถานที่เสด็จทอดพระเนตร
การทำนา การปลูกผัก และการเลี้ยงสัตว์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5
จนเป็นที่ประทับของเจ้านายชั้นผู้ใหญ่หลายพระองค์ เป็นโรงแรมชั้นหนึ่งของประเทศ
เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงและโรงพยาบาล เป็นเรื่องราวของสังคมไทย
ในอดีตที่มีชีวิตชีวา อีกทั้งยังประกอบด้วยความรู้เชิงศิลปะและสถาปัตยกรรม”
ธิดาจันทร์ ยอนแสงรัตน์

“พระมหาธีรราชเจ้า กับโฮเต็ลวังพญาไท”

บอกเล่าเรื่องราวของพระราชวังพญาไทไว้
อย่างครบถ้วน ทั้งยังทำหน้าที่คล้ายเอกสาร
บันทึกเรื่องราวสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย
ในคราวเดียวกัน

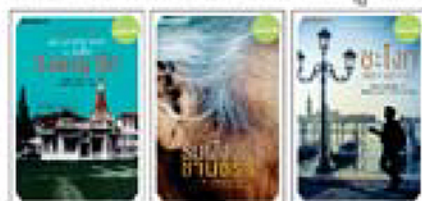

ผลงานรางวัล

แผ่นแก้ว

ปี ๒๕๕๖

ประเภทสารคดีสำหรับผู้ใหญ่

NANMEEBOOKS www.nanmeebooks.com

หมวดสารคดีสำหรับผู้ใหญ่

ราคา 135 บาท

ISBN 978-616-04-2200-5

9 786160 422005